

Latvijas Republikas Valsts prezidenta kanceleja Prezidenta preses dienests

Pils laukums 3, Rīga-50, LV-1900, tālr. 7092122, fakss 7320404,
prese@president.lv, www.president.lv

Valsts prezidentes runa Stratēģiskās analīzes komisijas rīkotajā diskusijā “Latvijas ilgtermiņa attīstība” 2007.gada 5.janvārī

Paldies Ozoliņas kundze (*SAK vadītāja Žaneta Ozoliņa*),

Es centīšos īsumā atgādināt dažus pamatjēdzienus par stratēģisko domāšanu un tās nepieciešamību. Mēs visi dzirdam, ja runājam par saviem mērķiem, domu Jaungadā, ka mēs vēlētos būt sekmīgi, veiksmīgi, bagāti, veseli un laimīgi. Paldies Dievam, tie ir tādi mērķi, par kuriem mēs visi varam vienoties. Tāpat, domājot par mērķiem valstiskā līmenī, arī nav grūtību iedomāties par to, ka mēs vēlētos, lai Latvija turpinātu nostiprināt savas demokrātiskās tradīcijas un spēju darboties kā atvērta un demokrātiska, tiesiska valsts, lai Latvijā turpinātos ekonomiskā izaugsme un lai šajā ietvarā jeb uz šī pamata latviešu tauta varētu veidot, turpināt un pilnveidot un attīstīt moderniem apstākļiem piemērotu savas kultūras, savas nacionālās īpatnības izpausmes, ne tikai tās, kas ir kopējas jebkuram cilvēkam jebkurā pasaules malā.

Tie ir tādi mērķi, ko cilvēki daudzviet pasaulē varētu noteikt. Jautājums ir, kā mēs pie viņiem nonākam. Te nu, lūk, demokrātiskā sabiedrībā, ik pa četriem gadiem dodamies pie urnām, un mums ir dota iespēja izvēlēties politiskus spēkus, virzienus, partijas, kas sola mūs virzīt vai nu par šādu vai citu gaišo ceļu pretī tiem mērķiem, ko katrs saskata par būtiskiem. Ņemot vērā šo piedāvājumu sacensību, kas ir demokrātijas stiprā puse, jo tā atļauj izvirzīt alternatīvus variantus, jo nav tikai viens diktators, kas pasaka, kā tas būs un tad vairs nekādas ierunas nav iespējamās, negatīvā puse demokrātiskajā sabiedrībā ir tā, ka, ideju sacensībā, izvirzot savas partejiskās pozīcijas zināmas partijas paņem savā paspārnē, tā teikt, sev pieraksta zināmas idejas. Kā amerikāņi saka - tas ir mans bērītis, tā ir mana ideja, es to saudzēšu, es to virzišu, es to bīdīšu un principa pēc iebildīšu pret visām citām, jo tas nav mans, bet sveša bērns, un to es neatbalstīšu. Tas ir paradokss, jo no vienas puses tieši to mēs no viņiem sagaidām, mēs vēlamies izvēles brīvību kā pilsoņi. Mēs vēlamies, lai mums tiek piedāvātas valsts attīstības vīzijas, kas atšķiras, un tad izvēlēties to labāko. Bet no otras puses, tajā brīdī, kad kāda ideja tiek adoptēta kā savs bērns, pārāk cieši un pārāk emocionāli aizrautīgi, zūd brīvība, un es runāju šeit par intelektuālo brīvību, paturēt distanci pret šo ideju, paturēt kritisko distanci un spēju turpināt to izvērtēt, nevis emocionāli viņai pieķerties kā savam *sloganam*, kā savam karogam, kas visu laiku ir jāvicina tautas priekšā.

Man šķiet, intelektuāļiem jebkurā zemē, un es ceru Latvijā, ir ļoti būtiska loma darīt to pašu, ko zinātnieki dara tā saucamajā pirmssacensību pētniecībā attiecībā uz pielietoto pētniecību un zinātnes pielietošanu tehnoloģijās, radot idejas, veicinot domu apmaiņu, kas nepieder nevienam personīgi, kas nav kāda manta kādai partijai vai politiskam spēkam, bet ir kopēja manta, kur pilnīgi brīvi un pēc intelektuāļiem nopelniem idejas tiek stādītas priekšā, nodotas publiskām debatēm, kur tās tiek izvērtētas pēc iespējas objektīvi, kritiski aplūkotas no visām pusēm un atkal pēc iespējas objektīvi bez iepriekšējiem nodomiem. Lai nebūtu tām, ka man absolūti jāaizstāv tā ideja, jo tā ir izvirzīta no manas partijas, vienalga, cik viņa realitātē izrādās slikta, nepiedienīga un nereāla, jeb otrādi, - tāpēc vien, ka kāds cits ir izvirzījis ļoti labu ideju, es viņu noraidīšu tāpēc, ka tā ir viņu izvirzīta ideja, viņiem pieder, nav mana, un tāpēc es to noraidu.

Intelektuāliem un sabiedrībai vajadzētu palīdzēt politikajiem spēkiem paturēt šo līdzsvaru starp savu pozīciju un virzības deklarāciju, ko mēs no viņiem sagaidām. Demokrātijā tā tam ir jābūt, bet tai pašā laikā, mums ir viņiem, un es saku "mums" tieši ar nolūku, jāatgādina, ka idejas nepieder nevienam. Idejas peld kaut kur kosmosā, tās mums rodas, mēs tās formulējam un izmainām ar idejām. Bet vislabākais veids, kā idejas izvērtēt ir, ja mēs uz tām raugāties bezkaislīgi un bezpersoniski. Piemēram, ja es veicu kādu zinātnisko darbu, es uzlieku savu ideju uz papīra un nolieku to *nosnausties* kādu laiciņu, lai es pēc tam, to izlasot un izvērtējot, nejostos, ka tas ir mans bēbītis, nejostos, ka katrs manis uzrakstītais vārds ir tik dārgs, ka nevaru to svītrot, bet lai es gūtu distanci arī pret savu domu un teiktu: "piedošanu, tas nav tik labi izdevies", vai arī: "tas ir labi izdevies", nejutoties, ka es esmu uz mūžu salaulāta ar kādu vārdu, ko esmu pateikusi tikai tamdēļ, ka reiz esmu to teikusi. Tas ir ļoti grūts process.

Cilvēki, kam nav intelektuāls treniņš, ļoti bieži nesaprot, ka spēja distancēties no savām idejām ir ļoti augsta māksla, un tas ir viens no izglītības sistēmas mērķiem - izaudzēt tādas paaudzes, vienalga, vai tehniskajās vai humanitārajās zinātnēs, kas intelektuāli spētu izvērtēt domas pēc iespējas bezkaislīgi, objektīvi, distancēti pēc viņu nopelniem un pieejamajiem datiem. Pieejamie dati, protams, ir mūsu kontakts ar realitāti, tas ir zinātnes un Rietumu pasaules intelektuālās attīstības stūrakmens - spēja veidot savu domāšanu nevis vienkārši no kaut kādiem ideoloģiskiem priekšrakstiem un kādas iepriekšpateiktas dogmas, bet nemitīgā mijiedarbībā ar realitāti, kāda tā ir. Lai šo mijiedarbi iegūtu, protams, ir nepieciešami objektīvi pētījumi un objektīvi fakti, apkopojumi, analīzes. Ideāli objektīvi, un praksē, protams, vienmēr iekrāsoti no tā cilvēka, filtrēti caur tā cilvēka prātu, kas uz tiem raugās, ar viņa izglītību un personību utt., un tomēr ar kādu distanci, kas, cerams, mums ļauj vismaz pietuvināties tai īstenajai realitātei, kas paliek filozofiski abstrakta un nesasniedzams mērķis.

Latvijas zinātniskais potenciāls, Latvijas intelektuālais potenciāls, man personīgi par to ir dziļa pārlicība, ir mūsu vērtīgākais resurss. Ne vienīgais, man tā gribētos cerēt, mums tomēr ir arī citi resursi - ģeogrāfiskais novietojums, dažāda cita lieta, ko mēs varētu veiksmīgi izmantot, bet katrā ziņā ļoti prioritārs ir tieši mūsu intelektuālais resurss, tā attīstība. Tas ir, manuprāt, Latvijas nākotnei absolūti *sine qua non* un mūsu attīstības kvalitātei noteicošais faktors. Latvieši, kas līdz šim lepojās, ka viņi māk grūti strādāt, un paldies par to mūsu sūrajam liktenim iepriekšējos gadsimtos, kas mūs to ir iemācījuši. Tas ir pluss, tas ir mums ieguvums, bet mums ir jāmācās gudrāk strādāt. Tā nav bijusi prioritāte, ja mēs paraugāties deviņpadsmitā gadsimta attieksmē, kāda tā ir pret intelektuālo darbību, teiksim, Rīgas sabiedrībā starp ebreju kopienu un tiem latviešiem, kas ir atnākuši uz pilsētu un jau tajā brīdī, ar visu to, ka latviešu zemnieki, kas spēja, centās sūtīt savus dēlus un vēlāk arī meitas skoloties un iegūt izglītību. Ebrejiem jau no seniem laikiem, tāpēc ka viņiem nebija zemes, un tiem, kas dzīvoja Latvijā un Austrumeiropā, attīstījās daudz lielāka cieņa pret intelektu, tā spējam un to, ko tas var sniegt. Latviešiem vēl pirmajā brīvvalsts periodā, divdesmit gadu laikā no vienas puses bija liela cieņa pret izglītību un ļaudīm, kas to ieguvuši, no otras puses - tika runāts par plānā galdiņa urbējiem, kas nav gluži tik nopietni ņemami kā tie, kas ar lāpstu un kapli strādā nopietnu darbu un ķieģeļus liek. Sabiedrības attieksmei ir ļoti būtiska loma. Kaitīgs bija periods Padomju laikā, kad kolhozā traktorists pelnīja vairāk nekā inženieris, kam bija jāiet universitātē, vai kad nebija nekāda starpības. Tātad sabiedrības attieksme ir ļoti būtiska, ja mēs runājam par intelektuālo potenciālu attīstību.

Jūsu paveiktais Stratēģiskās analīzes komisijā (SAK) man šķiet ļoti būtisks solis publiskās domas veidošanā Latvijā par to, ka intelektuālā analīze un stratēģiskā domāšana pieder pie Latvijas prioritātēm, ka bez tām mēs nevaram iztikt. Ka šāda veida *plānā galdiņa urbšana*, ka šāda veida, kā citi saka, runāšana it kā *pa tukšo* nevis darīšana, ir ļoti vajadzīga un nepieciešama. Lai tie darbi, kas pēc tam tiek darīti, nebūtu pa tukšo, lai kad mēs metamies darbā ar atrotītām rokām, mēs zinām, kur mēs ejam un kāpēc, kādi ir tie soļi, kas mums ir izplānoti, lai tur nokļūtu. Stratēģiskā domāšana, es domāju, ir ne tikai tā

virzība, ka mēs visi gribam būt laimīgi, skaisti, bagāti, apmierināti utt. Mēs vēlamies, protams, lai Latvija nebūtu pēdējā savā attīstības līmenī vai arī caurmēra ienākumu līmenī Eiropas Savienībā (ES), un nepavirzītos uz augšu tikai tamdēļ, ka daudz nabadzīgākas valstis pievienojas ES, nevis tamdēļ, ka ir apsteigusi citas. Stratēģija ir par to, kā tad mēs tur nokļūsim un ko mēs tur darīsim, ja ir vairākas izvēles, tad kuru mēs izvēlēsimies pirmo, kuru otro, trešo un ceturto. No līdzekļiem un resursiem, kas mums ir pieejami, visu izdarīt mēs nevaram, tātad, ko mēs reāli varam cerēt izdarīt. Vai esam pilnīgi skaidri, vai uz to mums ir sabiedrībā panākta kaut kāda vienošanās? Tā ir vienošanās, kas ir vai nu pirms vai pēc partejiskās pozicionēšanās, vienvārdsakot, kas stāv pāri partejiskās pozicionēšanas argumentiem. Tāda, kurā varam pārliecināt, ka, vienalga kādi būtu taktiskie risinājumi, ko piedāvā dažādās partijās, mēs varam pārliecināt arī politisko vadību valstī virzīties pa šo stratēģisko ceļu un atbalstīt šo virzienu sadarbībā ar citiem partneriem. Nevar būt tā, ka jebkurš partneris to var noteikt. Intelektuāļi var izstrādāt brīnišķīgas programmas, bet, ja politiķi viņus neatbalstīs un tauta nesapratīs, tad mēs nekur netiksim. Ir jābūt visos līmeņos spējai mums ar savām domām pārliecināt savus partnerus, un visiem kopā vienoties, ko katrs šajā kopējā plānā dara. Tā ir nopietna programma, tas ir smags darbs, un te es domāju, ka viens no uzdevumiem šādai komisijai kā jūsējai ir arī skatīties, kā šeit var notikt darba sadale starp atsevišķiem institūtiem, publisko domu, likumdevēju. Arī starptautiskajā arēnā, kā bieži nepieciešams, ir aizstāvams Latvijas gods un slava vai arī pārliecināma mūsu pašu tauta, ka ir pašu rokās izlemt zināmus paradumus savā dzīves stilā, kas var iespaidot viņu mūža ilgumu, viņa veselību un izredzes nodzīvot īsāku vai garāku laiku.

Dāmas un kungi,

Es vēlētos visiem pateikties, kas kopš komisijas dibināšanas ir aktīvi iesaistījušies SAK darbā, es vēlētos jums pateikties par tiem nopietnajiem darbiem, kas ir likti priekšā gan dažādās debatēs un diskusijās, gan arī par tiem, kas ir publicēti un nonākuši publiskā telpā un ar kuriem katram interesentam ir iespēja iepazīties. Bet klātienē noritošu debašu nozīme ir ļoti būtiska, un es priecājos par šo izdevību šeit ar jums apmainīties domām. Es vēlētos redzēt, ka šis ir kā zirnekļu tīkls, kas no pils izplatās pa visu Latviju un iesaista pēc iespējas vairāk cilvēku.

Paldies.